

FREDAGSKOMMENTAR

EVA-KRISTIN URESTAD PEDERSEN

Eva-Kristin Urestad Pedersen (f. 1981) er fra Kristiansand, men bor og jobber i Roma, Italia. Hun har en mastergrad i migrasjonshistorie og har i flere år skrevet for tidsskriftet Minerva.

Hvorfor er vi så redde for kunst?

Turistene unngår stort sett kunst. De søker sine kulturelle opplevelser i fortiden, ikke i nåtiden, noe Split er et utmerket eksempel på.

På et lite atelier i Split i Kroatia, står en veritabel kunstskatt og samler støv. Skulpturer i ulike størrelser og av forskjellig materiale står stabelt på hjemmekredde trehyller. De største av dem står på gulvet, og gjør det vesle, overfylte rommet nesten ufremkommelig. På det innerste arbeidsrommet henger et enormt veggmaleri av den eneste fjorden på Balkan, ikke til glede for andre enn en vrimmel av miniatyrfigurer og en høvelbenk.

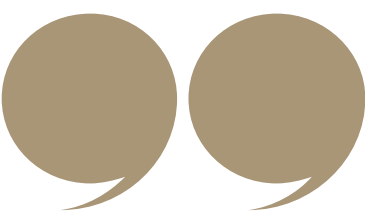
Mange av disse skulpturene og maleriene er prisbelønte kunstverk. Mannen bak det hele, Vasko Lipovac (1931-2006), vant en rekke priser og utnevnelser da han levde. Men Lipovac var ikke bare anerkjent i internasjonale kulturkretser, han var først og fremst en svært folkekjær kunstner, både i det tidligere Jugoslavia, og i det nåværende Kroatia. Hans lubne, maritime figurer går igjen i det meste av det han laget, og de vant en spesiell plass i publikums hjerter. Det var et rom han visste å utnytte, som kunstner jobbet han mye med tabubelagte og, på Balkan, såre, tema som erotikk og religion. Et annet yndlingstema var sport, og det var spesielt hans sportsfigurer som vant anerkjennelse utenfor hjemlandets grenser.

Men nå står Lipovac' livsverk altså og samler støv. Hans to sønner disponerer kunsten, og de ønsker å åpne et museum, men mangler midler til å gjøre dette for egen regning. De ønsker heller ikke å overlevere det hele til den kroatisk staten, fordi de frykter at de da vil miste innflytelse over hvordan farsarven vil bli forvaltet. Nå søker de etter andre alternativer.

At det ikke skulle være marked for et slikt galleri i Split, kan man jo undres over. Byen er nord-europeernes nye ferieyndling, og fylles hver sommer nær sagt til randen av turister. Gjестene står i kø for å ta

Artikkelforfatteren anbefaler turister å ikke bare nyte Kroatiens strender, men også bruke tid på den lokale kunsten. Bildet er fra en strand utenfor byen Split. FOTO: SCANPIX

Kunsten er alltid et produkt og et speilbilde av det samfunnet som produserer den.

restene av Diokletians palass i øyesyn, for å kjøpe suvenirer, for å få seg en kaffekopp og et måltid mat i mylderet av salgsteder og falske romerske legionærer.

Men turistene unngår stort sett kunst. De søker sine kulturelle opplevelser i fortiden, ikke i nåtiden, noe Split er et utmerket eksempel på. For selv om Lipovac' verk ennå ikke har et verdig utstillingssted, finnes det alternativer. Et steinkast fra sentrum, finner du Splits relativt nyåpnede

«Gallery of Fine Arts». Bygningen, et tidligere sykehus, er lys og tiltalende, og inne er det svalt og behagelig. På en liten terrasse står en rekke forlokkende kaffebord i skyggen av vindrueranker. Her er imidlertid ingen kø, og ingen svette turister ser lengselsfullt etter forfriskningene som kelterne bærer ut. Her finnes bare fastboende som søker ly for hordene av besøkende som gjør resten av sentrum ufremkommelig og utrivelig.

De har valgt sitt hvilested med omhu, for bor du i en turistmagnet som attpåtil har litt sol og sjø å by på, finnes det knapt noe bedre tilfluktssted enn bak et skilt hvor det står «fine arts». Det er til tross for at kunst, i langt større grad enn etterlevningene av et imperium som smuldret opp for 1500 år siden, kan formidle en innsikt og en forståelse av det samfunnet man er kommet for å besøke.

Galleriet i Split er intet unntak i så måte, snarere tvert imot. Ved siden av en del mesterverk fra senmiddelalderen, er det først og fremst

samlingen av moderne kunst som imponerer. Gjennom verk fra hele 18- og 1900-tallet kan man følge utviklingen av det kroatisk samfunn gjennom en rekke ulike tidsepoker, og politiske omveltninger, noe de som kjent har hatt spesielt mange av på Balkan. Det lureste er å ha en historiebok i hånden mens man går. På den måten kan man studere hvordan de til dels store samfunnsendringene påvirket menneskene som gjennomlevde dem.

For kunsten er alltid et produkt og et speilbilde av det samfunnet som produserer den. Jo da, kunstverdenen har sin egen dialog, og det er det ikke alltid så greit å ta del i, langt mindre forstå betydningen av. Men det er heller ikke alltid nødvendig, for samlet sett reflekterer kunst uansett det samfunnet den har opphav i, på godt og vondt, og det i seg selv er en interessant observasjon.

La meg vise til et annet eksempel for å forklare hva jeg mener. En utstilling jeg ofte tenker tilbake på, omhandlet kunst fra Guggenheim-museet i New York, fra etterkrigstiden og frem til

1990-tallet. Uten å gå inn på enkelte verk, var det ett moment ved utstillingen som var slående: hvor raskt uttrykksformen endret seg. Der man i tidligere tider så at uttrykksformer og stilarter kunne dominere lenge før de ble avleggs, skjedde endringene etter 1950 i langt høyere tempo, og fremstår som mye mer kaotiske. Poenget mitt er at det i seg selv sier veldig mye om hvordan samfunnet generelt har utviklet seg siden 2. verdenskrig.

Turistene i Split, i det de beundrer romerske palasser og lar seg sjarmere av forestillinger av livet rundt Middelhavet for 2000 år siden, går ikke bare glipp av den kanskje fremste formidlingen av vertslandets nyere historie. De dyrker også de sider ved områdets historie og kultur som skiller seg mest fra vår egen. Kunsten, derimot, den levende kunsten, appellerer til følelser som forener på tvers av grenser, tidsepoker og politiske regimer.

Jeg aner av og til at det finnes en frykt for kunst hos mange, en redsel for ikke å forstå det man ser, fordi kunst ofte oppleves som noe abstrakt som har lite med oss selv og våre liv å gjøre. Men nettopp derfor tiltales så veldig av Vasko Lipovac' arbeid. For til tross for at dette er produsert ved Middelhavet bredd, er det slående hvordan denne kunsten minner om, vel, Sørlandet. Det maritime, det enkle og folkelige, blåfargene han lekte seg med (han har også en blåfarge oppkalt etter seg), minner påtakelig om det stedet hvor jeg er født og vokste opp.

Jeg håper derfor at Lipovac' sønner finner midler til å åpne et galleri for sin fars kunst, og jeg håper riktig mange sørlendinger legger veien innom når den tid kommer. For i motsetning til de romerske palasser, viser denne kunsten i all tydelighet hvor mye vi har til felles med det landet og de menneskene som skapte den.